

УДК:330:142

## ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

кандидат економічних наук, доцент, Кінєва Т. С., Яворська А. О.

Національний університет біоресурсів та природокористування України, Київ

*Обґрунтовано та розкрито основні питання організації обліку основних засобів. Проведено аналіз можливих напрямів удосконалення організації обліку основних засобів. Виявлено проблеми, що затримують процес управління виробництвом та знижують ефективність використання основних засобів. Проаналізовано вплив вартості основних засобів сільського господарства на фінансово-економічні показники національної економіки. На підставі проведених досліджень надано рекомендації щодо удосконалення організації обліку основних засобів. Визначено фактори на яких має будуватися організація обліку основних засобів для того, щоб полегшити процес управління.*

*Ключові слова: основні засоби, організація обліку, оцінка, бухгалтерський облік, документація, управління.*

*кандидат экономических наук, доцент кафедры статистики и экономического анализа, Кинева Т. С., Яворская А. А. Теоретические основы организации учета основных средств/ Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев*

*Обоснованы и раскрыты основные вопросы организации учета основных средств. Проведен анализ возможных направлений совершенствования организации учета основных средств. Обнаружены проблемы, задерживающие процесс управления производством и снижают эффективность использования основных средств. Проанализировано влияние стоимости основных средств сельского хозяйства на финансово-экономические показатели национальной экономики. На основании проведенных исследований даны рекомендации по совершенствованию организации учета основных средств. Определены факторы на которых должна строиться организация учета основных средств, чтобы облегчить процесс управления.*

*Ключевые слова: основные средства, организация учета, оценка, бухгалтерский учет, документация, управление.*

*PhD in Economic, Associate Professor of Statistics and Economic Analysis, Kineva T. S., Yavorska A. O. Theoretical principles of organization of account of the fixed assets/ National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kiev.*

*Substantiated and solved the basic questions of organization of account of the fixed assets. The analysis of possible ways of improving the accounting for fixed assets. Detected problems hindering the process of production management*

*and reduce the efficiency of the fixed assets. The influence of fixed assets for agriculture financial and economic indicators of the national economy. On the basis of undertaken studies recommendations are given in relation to the improvement of organization of account of the fixed assets. Detected factors on that organization of account of the fixed assets must be built in an order to facilitate a management process.*

*Key words: the fixed assets, organization of account, estimation, accounting, documentation, management.*

**Вступ.** В сучасних умовах розвитку економіки України особливої актуальності набуває проблема організації обліку основних засобів. Основними недоліками які існують в організації обліку основними засобами підприємства є недосконалість нормативно-правової та методичної бази, застосування підприємствами невідповідної облікової політики щодо основних засобів. Основна увага повинна приділятися організації та правильному відображенню основних засобів у звітності підприємств. Враховуючи всі недоліки дослідження даної теми є актуальним та необхідним для розгляду

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблеми організації обліку основних засобів та методи їх вирішення висвітлювались у працях таких науковців, як Панасенко А. П., Островецької Р. Е., Пушкар М. С., Кірейцев Г. Г., та інші. Кожен з науковців має свою думку стосовно організації обліку основних засобів, багато питань залишаються невирішеними і потребують дослідження.

**Мета дослідження.** Виявлення важливих питань у обліку основних засобів та пошук можливих напрямів удосконалення організації обліку основних засобів.

**Виклад основного матеріалу.** Організація бухгалтерського обліку на підприємстві в сучасних ринкових умовах переростає у суттєвий фактор ефективного використання основних засобів суб'єктами господарювання. Це призводить до того, що міра раціональності облікового процесу набуває першочергового значення в рамках забезпечення успішного розвитку підприємства.

До переліку проблем, які знижують ефективність використання основних засобів можна віднести:

- різні підходи до визначення термінології та сутності основних засобів;
- проблема оцінки основних засобів;
- проблема інформативності та інформаційного забезпечення первинних документів з обліку основних засобів.

Згідно П(С)БО 7 «Основні засоби» підприємства можуть використовувати два види оцінки за первісною та справедливою вартістю.[1] Найпоширенішим методом, який використовується у національному обліку є відображення основних засобів за первісною

вартістю, що складається з фактичних витрат на виробництво та їх придбання.

Недоліком є те, що в умовах інфляційних процесів застосування методу первісної вартості може привести до негативних наслідків.

Варто виділити основні проблеми, які виникають при методі оцінки за справедливою вартістю:

- відсутні методичні основи обґрунтованого визначення вихідної оцінки основних засобів;
- використання поняття «справедлива вартість» в П(С)БО, оскільки ринкові ціни не можна називати справедливим, тому що вони не можуть бути справедливими одночасно для покупця і продавця. [3]

Дослідження теоретичних положень та діючої практики бухгалтерського обліку основних засобів дозволило визначити проблеми, що затримують процес управління виробництвом та знижують ефективність використання основних засобів. Варто проаналізувати вплив вартості основних засобів сільського господарства на фінансово-економічні показники галузі при формуванні інформаційного забезпечення. Важливими показниками, які підлягають аналізу з метою оцінки економічних процесів в аграрному секторі, є ресурсозабезпеченість, фінансові результати й забезпеченість сільськогосподарського виробництва. На ці показники впливають кількісні та вартісні параметри галузевих основних засобів. Рівень рентабельності видів економічної діяльності відображено в таблиці 1.

Таблиця 1.

**Рівень рентабельності видів економічної діяльності в Україні за даними статистичної звітності, %**

| Вид діяльності                                                                            | Рік  |      |      |      |      |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|------|------|------|------|------|
|                                                                                           | 2010 | 2011 | 2012 | 2013 | 2014 |
| <b>Операційна діяльність:</b>                                                             |      |      |      |      |      |
| національна економіка                                                                     | 4,0  | 5,9  | 5,0  | 3,9  | -4,1 |
| сільське господарство, мисливство, лісове                                                 | 22,9 | 23,2 | 21,7 | 11,3 | 20,6 |
| <b>Виробництво сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах:</b> |      |      |      |      |      |
| усього                                                                                    | 21,4 | 27,1 | 20,7 | 11,2 | 25,8 |
| рослинництво                                                                              | 27,0 | 32,4 | 22,6 | 11,1 | 29,2 |
| тваринництво                                                                              | 7,9  | 13,0 | 14,4 | 11,5 | 13,4 |

Джерело: Стат. Збірники «Статистичний щорічник України» та «Сільське господарство України»

Аналіз статистичних даних показує, що рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва має досить високі показники за 2010-2014 роки. Спостерігається стабільне зростання результативності сільськогосподарського виробництва при тенденції до зниження рентабельності в цілому по економіці країни.

Варто розглянути динаміку вартості основних засобів в сільському господарстві, дані наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

**Динаміка вартості основних засобів в Україні за видами економічної діяльності, млн. грн.**

| Вид діяльності                                         | Рік     |         |         |          |          |
|--------------------------------------------------------|---------|---------|---------|----------|----------|
|                                                        | 2010    | 2011    | 2012    | 2013     | 2014     |
| Національна економіка                                  | 6648861 | 7396952 | 9148017 | 10401324 | 13752117 |
| Сільське господарство, мисливство, лісове господарство | 113388  | 118019  | 137640  | 156013   | 171392   |

Джерело: Стат. Збірники «Статистичний щорічник України» та «Сільське господарство України»

Як видно з табл. 2 вартість основних засобів сільського господарства, мисливства, лісового господарства зростає з кожним роком ( у 2014 порівняно з 2013 роком вартість основних засобів зросла на 15379 млн. грн.), відповідно і спостерігається збільшення основних засобів у загальній економіці України. Слід враховувати і такий чинник як інфляція, яка з кожним роком підвищується і впливає на зростання вартості основних засобів.

Слід зазначити те, що бухгалтерський облік орієнтується на практику, він безпосередньо формується під тиском практичних потреб, а головним завданням бухгалтера при цьому є не механічна реєстрація фактів, а вирішення завдань, що виникають у процесі діяльності підприємства.

Організація обліку основних засобів визначається як цілеспрямованого вибору та безпосереднього упорядкування способів і прийомів збирання обробки та видачі достовірної та своєчасної вихідної інформації про наявність, рух, збереження та використання основних засобів із метою прийняття управлінських рішень.[5]

Поновлення системи бухгалтерського обліку в Україні дозволяє підприємствам самостійно обирати амортизаційну політику. У діяльності підприємств часто виникає питання обрання оптимального методу нарахування амортизації, від нього залежить, як калькулювання собівартості продукції, що випускається, так і відображення реальної суми зносу виробничого обладнання.

Облікова інформація є інформаційною основою усіх облікових, аналітичних і контрольних процедур, визначення складу, змісту показників, які потрібно відображувати в документації, обробляти, узагальнювати в системі обліку є головним завданням удосконалення організації обліку.[4]

Існує коло певних проблем на сучасному етапі розвитку бухгалтерського обліку, які пов'язані як з обліковою системою безпосередньо, так і з її організацією. Дослідження змісту первинних документів і реєстрів з обліку основних засобів свідчить про те, що, з одного боку, вони містять застарілі показники, які не формують підсумкової інформації, а разом із цим у них відсутні показники, необхідні для складання звітності в умовах застосування П(С)БО 7 «Основні засоби», носії

інформації з обліку основних засобів потребують удосконалення як за складом, так і за змістом.

Виникає проблема, яка постає в процесі введення в у експлуатацію або у ході ліквідації об'єкта основних засобів – не враховуються їхні індивідуальні особливості. Для професійної роботи приймання та списання об'єктів потрібно розроблювати робочу інструкцію з визначенням робіт, порядком їх здійснення для кожного члена комісії, визначити для кожного міру відповідальності.[4]

Відповідно до Методичними рекомендацій бухгалтерського обліку основних засобів [2] та Наказом Міністерства статистики, первинний облік основних засобів забезпечується такими формами документів:

- ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»;
- ОЗ-2 «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів»;
- ОЗ-3 «Акт списання основних засобів»;
- ОЗ-4 «Акт списання автотранспортних засобів»;
- ОЗ-5 «Акт про встановлення, пуск та демонтаж будівельних машин»;
- ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів»;
- ОЗ-7 «Опис інвентарних карток по обліку основних засобів»;
- ОЗ-8 «Картка обліку руху основних засобів»;
- ОЗ-9 «Інвентарний опис основних засобів» [2].

Потрібно зауважити, що існуючі типові форми мають суттєві недоліки, показники даних форм не враховують нормативно-правові зміни у системі обліку щодо основних засобів. Тому потрібне доопрацювання документації операцій щодо основних засобів. Недоліками типової документації з обліку основних засобів в Україні є застарівання їх змісту та реквізитів, що суперечить спробам правління приблизити українські стандарти до міжнародних.

Для того, щоб упорядкувати рух документів, та їх своєчасне надходження до бухгалтерії потрібно використовувати графіки документообігу, для облікових робіт, де потрібно зазначати кількість примірників кожного документа для оформлення відповідної господарської операції, відповідальні особи, терміни виконання.[4] Розробка графіків для документів сприятиме зростанню ефективності облікової роботи та покращенню контрольних функцій на підприємстві.

Потрібно виділити основні фактори на яких має будуватись організація обліку основних засобів:

- довготривалий термін використання об'єктів протягом якого потрібно обліковувати основні засоби;
- необхідність проведення ремонтів, модернізації основних засобів призводить до зміни первісних характеристик основних засобів, які потрібно своєчасно відображати в облікових регістрах; -

- технічно складної та багатокомпонентної будови, яку необхідно детально відображувати в облікових регістрах.

Організація обліку основних засобів повинна поєднуватись в систему взаємоузгоджених способів та методів обліку, що охоплюють весь комплекс облікових процедур і основними шляхами вдосконалення організації є: вибір відповідної облікової інформації, розробка схем документообігу, розробка і запровадження раціональної технології вирішення облікових завдань.

**Висновки.** Вважаємо, що типові форми з обліку основних засобів потрібно вдосконалювати, вони є об'єктивно неактуальними та застарілими не враховують вимог сучасного податкового законодавства, що і є проблемою організації обліку основних засобів.

Від вибору оптимального складу та обсягу інформації, що сформована у системі обліку, має бути економічний ефект, інформація повинна бути, корисна та цінна для процесу управління, тому у ході формування показників документів потрібно враховувати завдання поставлені в системі звітності щодо основних засобів.

На підставі досліджень бачимо, що потрібно підвищувати та вдосконалювати організацію обліку основних засобів. Застосування теоретичних норм в обліку основних засобів має доопрацьовуватись та пристосовуватись до реальних потреб суб'єктів господарювання для спрощення порядку обліку, складання звітності та, щоб поліпшити процес управління та ефективність використання основних засобів.

### **Література:**

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затв. наказом Мінфіну України від 27.04.2000 р. №92 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затв. наказом Мінфіну України від 30.09.2003 р. № 561 [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish>
3. Власюк Г. В. Шляхи вдосконалення обліку основних засобів/ Г. В. Власюк, О. І. Зиміна// Держава та регіони. – 2008 -№4 – С. 32 - 36
4. Пушкар М. С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти): монографія / М. С. Пушкар. – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – 423 с.
5. Шмигель А. Д. Организация бухгалтерского учета в промышленности / А. Д. Шмигель. – К.: Изд. объедин. «Вища школа», 1978. – 208 с.

### **References:**

1. Polozhennia (standart) bukhghalterskoho obliku 7 «Osnovni zasoby», zatv. nakazom Minfinu Ukrainy vid 27.04.2000 r. 92 [Elektronnyi resurs].–Rezhym dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua>

2. *Metodychni rekomendatsii z bukhhalterskoho obliku osnovnykh zasobiv, zatv. nakazom Minfinu Ukrainy vid 30.09.2003 r. № 561 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish>*
3. *Vlasiuk H. V. Shliakhy vdoskonalennia obliku osnovnykh zasobiv/ H. V. Vlasiuk, O. I. Zymina// Derzhava ta rehiony. – 2008 -№ 4 – S.32 - 36*
4. *Pushkar M. S. Tendentsii ta zakonmirnosti rozvytku bukhhalterskoho obliku v Ukraini (teoretyko-metodolohichni aspekty): monohrafiia / M. S. Pushkar. – Ternopil: Ekonomichna dumka, 1999. – 423 s.*
5. *Shmyhel A. D. Orhanyzatsiia bukhhalterskoho ucheta v promyshlennosti / A. D. Shmyhel. – K.: Yzd. ob'ed. «Vyshcha shkola», 1978. – 208 s.*